

Gálospetri-Malomoldal

(ma Galoşpetreu, RO)

Gáll Erwin

Román Akadémia, Bukaresti Vasile Pârvan Régészeti Intézet/Academia Română, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”

1942-ben a falu északi oldalán fekvő, Malomoldalnak nevezett homokdombon szőlőművelés során egy kisebb honfoglalás kori temetőt/temetőrészt dúltak föl. A lelőhely a falu központjától északra kb. 1 km-re található, a környezetéből markánsan, 4-5 méter magasan kiemelkedő homokháton. A földmunkások elbeszélése alapján négy sírt bolygattak meg, azonban csak egyetlen sír mellékleteit sikerült megmenteniük, ez került be végül a nagyváradi múzeumba.¹

A munkálatok biztosan nagyobb területet érinthettek, következésképpen nem kizárt, hogy az egész temetőt megsemmisítették. Mindez szinte lehetetlenné teszi a lelőhely teljes értékű elemzését.

A tárgyak között jelentős helyet foglal el az a két áttört hajfonatkorong, amelyek ugyan nem párok – hiszen mind a méretük, mind díszítésmódjuk jelentős mértékben különbözik –, mégis kiemelkednek a leletegyüttesből.

Az elsőn egy mitikus állatalak (ló?) látható egy életfa előtt, a másodikon pedig egy rendkívül sematikus állatalak mintája figyelhető meg.

A körte alakú félüreges gombokat a temetkezésből származó négy példány formai hasonlósága alapján úgy véljük, hogy párban használhatták.

A temetkezési szokásokról árul el további részletet ételmellékletet tartalmazó kerámiafazék is. A 10. századi kerámiás sírok fő jellemzője, hogy mindössze egyetlen agyagedényt tesznek a sírba, a gálospetri temetkezésből is csupán egyetlen ilyen tárgy került elő, legközelebbi formai párhuzamát pedig a tiszabezdédi 3. sírban találtuk meg, amely egy regionális műhely léte utalhat.

Kevés adatunk nem elégséges arra, hogy a temető kiterjedéséről vagy az ott eltemetettek közösségükben elfoglalt helyzetéről pontosabb képet nyújtson. Az „A” jelű temetkezésből

¹ CHIDIOŞAN 1965, 237–243.

előkerült mellékletek alapján női sírt feltételezhetünk. A beszámolóban szereplő további három sír kérdőjeles mellékletnélkülisége sem tartozik egyébként az ismeretlen helyzetek közé. Hasonló sírokat tártak már fel Hencidán, Szeged-Bojárhalmon vagy Óbesenyő V. halmon is. Mindezekkel együtt a jelenleg rendelkezésünkre álló leletek alapján úgy véljük, hogy a gálospetri sírokat a 10. század második harmadára keltezhetjük és a délkeleti Nyírség legkorábbi regisztrált temetőjének tarthatjuk. Jelentősége abban áll, hogy egyértelműen jelzi, hogy a 10. századi településterület sűrűn lefedte az egész alföldet a hegyvidékig.²

HAJFONATKORONG

Áttört, bronz hajfonatkorong, sematikus lovas díszítéssel. Életfa előtt álló mitikus állatalakot ábrázoló öntött, áttört hajfonatkorong. A sematikus állat elnagyolt farka, valamint a hátából kinövő három nyúlvány a korong peremébe folyik bele. A három nyúlvány a háromágú palmetta, állítólagosan az életfa jele. A mitikus alak fejénél – a tárgy jobb oldalán – valószínűleg a hajfonatkorongon egykor átvezetett szalag szorosabbra fűzésére szolgáló kör alakú lyuk figyelhető meg, amely azonban az állat füleinek reprezentációja is. A tárgy eléggé elnagyolt és kezdetleges munkának számítható. Közeli formai párhuzamai az óbesenyő-bukovapusztai és a gyulafehérvári példányok, valamint a békéscsaba-erzsébethelyi korong és egy lausanne-i gyűjteménybe került darab. Á.: 4,7 cm; v.: 0,2 cm. Ltsz.: N. K. M. 1166.

HAJFONATKORONG

Nagyobb méretű, áttört bronz hajfonatkorong, nagyon sematikus ló- vagy szarvas- (?) díszítéssel (1b típus). Az alig kivehető, nagyon sematizáló ábrázolás célja is az előző motívum megragadása, de jóval absztraktabb módon. Az előzővel ellentétben azonban a tárgy művészi kidolgozása sokkal magasabb művészi és technikai szinten áll. Az állat absztrakt módon illusztrált körgyűrűs fejéből kinövő, talán agancsot és szarvakat megjelenítő rész feltehetőleg a szalag szorosabbra fűzését szolgálta. Az állat ugrást illusztráló testhelyzete kapcsán megfigyelhetőek a lábainak pozíciói, illetve az, hogy a farka a háta mögé csavarodik és áttört szív alakot formázva csatlakozik a peremhez. Pontos formai párhuzamát a 10. századi Kárpát-medencéből egyelőre nem ismerjük. Á.: 5,7 cm; v.: 0,2 cm. Ltsz.: N. K. M. 1165.

² GÁLL 2013, I. 112–113, II. 35. tábla.

AGYAGEDÉNY

Nyúlánk, vörösesfekete színű, jól kiégetett, nyesett peremű edény. A nyakától lefelé a hasáig kötegszerű vonaldíszítés. Mg.: 11,4 cm; száj á.: 8,5 cm; nyak á.: 6,8 cm; lg. á.: 9,7 cm; fenék á.: 5,4 cm. Ltsz.: N. K. M. 1169.

Irodalom:

CHIDIOȘAN 1965

Chidioșan, Nicolae: Mormântul din perioada feudalismului de la Galoșpetreu (Raion Marghita). – Das Grab von Galoșpetreu (Raion Marghita) aus der frühfeudalen Zeit. Studii și Comunicări. Arheologie – Istorie (Sibiu) 12 (1965), 237–243.

GÁLL 2013

Gáll Erwin: Az Erdélyi-medence, a Partium és a Bánság 10–11. századi temetői. – 10th and 11th century burial sites, stray finds and treasures in the Transylvanian Basin, the Partium and the Banat. Magyarország honfoglalás kori és kora Árpád-kori sírleletei 6. Szeged 2013, I–II. kötet.